

Öppet brev till kommande arbetsmarknadsminister

Stockholm, 2022-08-29

Arbetssökande med funktionsnedsättning måste få rätt stöd!

Varje människa är född fri och lika i värde. Varje människa borde därför också få en rimlig chans att kunna jobba och tjäna sin egen lön. För många av oss betyder vårt arbete betydligt mer än att det ger oss en månadsinkomst. Vi präglas av vår yrkesidentitet, vi är delaktiga i sociala sammanhang utanför vår privata sfär och vi känner att vi är med och bidrar till samhällsnyttan. Den som aldrig får ett jobb ställs utanför, inte bara utanför möjligheten till egen försörjning, utan även från själva samhällskontraktet, att vara med och bidra. För många personer med funktionsnedsättning är det en grym realitet att aldrig få chansen. Trots en stark vilja att arbeta till hundra procent av sin egen förmåga, skapas inte förutsättningarna. Alltför många lever hela sina liv på extremt låga försörjningsnivåer med obefintliga möjligheter att av egen kraft påverka eller förändra sin livssituation. Konsekvenserna i form av ohälsa drabbar inte bara personerna direkt utan även deras familjer och närstående.

Förutom det personliga lidandet är detta utanförskap en samhällsekonomisk förlust. Att vi i Sverige inte lyckas tillvarata allas arbetsförmåga är ett moraliskt fattigdomsbevis, men också en krasst ekonomisk förlust. LO:s tidigare chefsekonom Dan Andersson gjorde en samhällsekonomisk beräkning i rapporten Dörrarna stängs innan alla fått plats (2011), där han försökte uppskatta de breda kostnaderna av utanförskapet, inte bara i direkta nettokostnader för statskassan utan även de ekonomiska konsekvenserna av ohälsa och närståendes kostnader. I hans beräkning inträffar en samhällsvinst redan vid en så låg sysselsättningsgrad som 10 procent av arbetstid, beräknat på de lägsta avtalade lönerna på arbetsmarknaden. De samhällsekonomiska incitamenten att inkludera fler i arbetslivet är alltså enormt höga. En inkluderande arbetsmarknad är också en nyckelfaktor för långsiktig social hållbarhet, såsom det definieras i FN:s globala hållbarhetsstrategi Agenda 2030.

De arbetsmarknadspolitiska stöden som finns för personer med funktionsnedsättning har sedan länge varit i behov av reformering i Sverige. De dominerande stödformerna - lönebidrag och anvisning till Samhall - infördes 1980 och har inte förändrats nämnvärt sedan dess. Trots att såväl arbetslivets villkor, men framför allt synen på personer med funktionsnedsättning och kunskapen om vilka stödformer som ger hållbara resultat, har förändrats radikalt sedan 1980-talet. Forskning och internationell erfarenhet pekar ut några tydliga framgångsfaktorer: Fokus på människors förmåga och tillgångar i stället för på hinder, individuellt utformade stöd utifrån den enskildes behov samt hög kompetens kring olika funktionsnedsättningar hos de som ger stödet.

Kunskapen om dessa framgångsfaktorer har inte påverkat den svenska arbetsmarknadspolitiken nämnvärt. Tyvärr bygger våra nuvarande stöd fortfarande på dess motsatser: Vi utgår från den ”nedsatta arbetsförmågan”, erbjuder generella stödformer utformade lika för alla och har låga eller inga incitament för kompetens och kvalitet hos de som är satta att bedöma behov och utföra stödinsatser. Eftersom vi inte heller följer upp stöden på individnivå, kan vi inte utvärdera eller lära oss vilka insatser som fungerar och inte.

Utfallet blir också därefter. Sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning som påverkar deras möjlighet att arbeta, har konstant legat på drygt 50 procent, betydligt lägre än för befolkningen i stort. Nivån har varit i stort sett oförändrad de senaste två decennierna, opåverkat av vilket konjunkturläge vi haft i Sverige. Trots att vi årligen satsar drygt 20 miljarder kronor i statsbudgeten för anslaget Lönebidrag och Samhall, kommer inte fler till jobb ens under perioder av stark högkonjunktur. Det finns alltså en inlåsning i själva stödinsatserna. Ökat budgethöjningar har heller inte fler personer fått ta del av insatserna, utan har legat tämligen konstant på drygt 90.000 personer, varav ca 20.000 hos Samhall. Eftersom målgruppen som är i behov av stöd är betydligt större, råder det samtidigt en utestängning. Alla som är i behov av stöd får inte del av dem.

Det handlar inte om någon liten målgrupp, utan betydligt fler än man kan tro. Fler än 480.000 personer i arbetsför ålder har en funktionsnedsättning som påverkar möjligheten att arbeta. Det framgår av den senaste av SCB:s återkommande fördjupade arbetskraftsundersökning som genomförts sedan 1998. Undersökningen vänder sig till ett slumpmässigt urval av befolkningen i arbetsför ålder, där frågan ställs om personen har en funktionsnedsättning. Statistiken bygger på de som svarat jakande på frågan och omfattningen av de svarande har ofta varit så pass stor att resultatet är statistiskt säkerställt, dvs överförbar på hela befolkningen. Flertalet personer som svarar att de har en funktionsnedsättning har inga utmärkande problem eller utmaningar på arbetsmarknaden. Bland dem är sysselsättningsgraden till och med högre än för befolkningen i stort.

Det är de 44 procent som i den senaste undersökningen svarat att deras funktionsnedsättning påverkar möjligheten att få jobb, som behöver hamna i fokus. I synnerhet de 200.000 personer av dessa som idag saknar arbete, men där en majoritet svarar att de skulle kunna arbeta om förutsättningarna var de rätta. Många är tydliga med vilka typer av anpassningar de behöver för att kunna arbeta. Flertalet efterfrågar organisatoriska anpassningar, såsom anpassad arbetstid eller anpassat arbetstempo. Andra efterfrågar arbetshjälpmiddel, arbetsplatsanpassningar eller personliga stödpersoner.

Det är dags att vi tar till oss av de framgångsfaktorer som lyfts fram inom forskning och från internationella erfarenheter. Med de resurser som trots allt satsas i statsbudgeten, skulle vi kunna få betydligt fler i arbete på helt vanliga arbetsplatser. Sannolikt skulle många fler av de 200.000 människor som idag står utan arbete, kunna få en egen lön med allt vad det innebär av självständighet och livskvalitet. Det är hög tid att växla upp det politiska reformarbetet, men också att vara noga med kompassriktningen, så att vi inte skapar nya avskiljande lösningar.

Med vänliga hälsningar,

Lennart Jönsson
WiljaGruppen

Claus Forum
Irisgruppen

Kontaktpersoner:

Mikael Klein
mikael.klein@wiljagruppen.se
070-480 71 66

Anne Lindgren
anne.lindgren@irisgruppen.se
0703-705 648